

Etički kodeks kriminologa Srbije

Svrha etičkog kodeksa je da pruži neka uputstva istraživačima koji treba da postupaju u skladu sa ciljevima Sekcije i da razvijaju i promovišu najviše etičke standarde u kriminološkim istraživanjima. Cilj kodeksa je i da promoviše i podrži dobru praksu.

Etički kodeks sadrži samo okvirna načela za pomoć istraživačima u izboru i donošenju odluka koje treba da budu u skladu sa tim načelima, ali i sa vrednostima i interesima svih onih koji su učesnici konkretnog istraživanja. Pored usvajanja ovih načela, što se podrazumeva za članove Sekcije za kriminologiju, istraživači treba da budu svesni kako etičkih, tako i problema koji se odnose na profesionalno postupanje, a koji se mogu javiti u procesu istraživanja.

I. Opšte odgovornosti

Istraživači u oblasti kriminologije treba da nastoje da:

- 1) unaprede saznanje o kriminološkim pitanjima;
- 2) utvrde i eliminišu činioce koji ograničavaju razvoj njihove profesionalne kompetentnosti i integriteta;
- 3) steknu odgovarajuće iskustvo ili obuku da bi unapredili svoju profesionalnu kompetentnost i da utvrde i bore se sa onim činiocima koji prete da ograniče njihov profesionalni integritet;
- 4) odbiju zahteve (neposredne ili posredne) da obave istraživanje u kriminološkim oblastima za koje nisu stručni;
- 5) preduzmu sve razumne korake kako bi obezbedili da njihove kvalifikacije, sposobnosti ili mišljenja ne budu pogrešno prikazani;
- 6) isprave svako pogrešno predstavljanje i usvoje najviše standarde u svim svojim profesionalnim odnosima sa institucijama i kolegama bez obzira na njihov status;
- 7) poštuju svoje različite obaveze onako kako su naznačene u preostalom delu ovog dokumenta;
- 8) budu upućeni u najnovija istraživanja u vezi sa etičkim i metodološkim pitanjima, npr. čitanjem istraživačkih monografija ili učešćem u odgovarajućim obukama (videti dodatne informacije u sledećem delu);
- 9) provere pouzdanost svojih izvora informacija, naročito kada koriste internet.

II. Odgovornosti istraživača prema kriminologiji

Istraživači imaju opštu obavezu da promovišu napredak i širenje saznanja, da štite intelektualnu i ličnu slobodu i radi toga da promovišu radni ambijent i profesionalne odnose koji tome vode. Naročito, istraživači treba da promovišu slobodno i nezavisno istraživanje kriminoloških problema i širenje kriminološkog znanja bez ograničenja. U okviru toga, istraživači treba da nastoje da izbegnu ugovorne uslove koji ograničavaju njihov akademski integritet ili slobodu. Istraživači treba da nastoje da obezbede da metodologija koja se koristi, kao i rezultati istraživanja budu otvoreni za raspravu i ponovno ispitivanje.

III. Odgovornosti istraživača prema kolegama

Istraživači treba da:

- 1) priznaju u potpunosti istraživački doprinos mlađih kolega i ne iskorišćavaju ih (npr. publikacije koje su nastale kao rezultat zajedničkog istraživanja treba da poštuju pravilo o navođenju saradnika po azbučnom redosledu, izuzev ako je doprinos nekog od istraživača značajniji);
- 2) aktivno promovišu profesionalni razvoj obuku, podršku i zaštitu istraživačkog tima u sredini gde deluju i činioci koji mogu ugroziti njihovu fizičku i/ili mentalnu dobrobit;

3) ne prisvajaju tuđ rad; korišćenje tuđih ideja i istraživačkog materijala treba uvek naznačiti, bez obzira na njihov status i nezavisno od statusa koji imaju ideje ili materijali (npr. čak i ako su u formi nacрта);

4) aktivno nastoje da izbegnu diskriminatorско ponašanje. To podrazumeva moralnu obavezu da se prevaziđu stereotipi i negativni stavovi zasnovani na predrasudama. Takođe, to uključuje obavezu da se izbegne uopštavanje na osnovu nepotpunih podataka, kao i opasnost od precenjivanja iskustva određenih grupa ili potcenjivanja njihovog doprinosa u istraživanju unutar čitave populacije.

IV. Odgovornosti istraživača prema učesnicima u istraživanju

Istraživači treba da:

1) budu svesni svoje odgovornosti za očuvanje fizičke, socijalne i psihičke dobrobiti svakog pojedinačnog učesnika u istraživanju od negativnog uticaja samog istraživanja. Istraživači treba da nastoje da zaštite prava onih koje proučavaju, njihove interese, osećanja i privatnost. Istraživači treba da pažljivo razmotre mogućnost da učešće u istraživanju može uznemiravajuće delovati na pojedine učesnike, a naročito na one koji su ranjivi zbog delovanja činioca kao što su uzrast, društveni status ili osećaj bespomoćnosti. Zbog toga treba da nastoje da uznemiravanje tih lica svedu na najmanju moguću meru. Istraživači, takođe, treba da razmotre da li je prikladno da ovim licima ponude informacije o službama za pružanje pomoći;

2) pokažu razumevanje prema ograničenjima koje imaju organizacije koje učestvuju u istraživanju i da ne remete njihovo funkcionisanje postavljanjem nepotrebnih zahteva;

3) uvek zasnivaju istraživanje na slobodno datom pristanku onih koje proučavaju, osim u nekim izuzetnim situacijama (izuzetnost u ovom smislu treba tumačiti pre kao izuzetan značaj teme, nego kao teškoće u dobijanju pristanka). Slobodno dati pristanak stvara obavezu na strani istraživača da objasne učesnicima u istraživanju na najpotpuniji način i korišćenjem izraza koji su im razumljivi, šta je predmet istraživanja, ko ga preduzima, ko finansira istraživanje, zašto se sprovodi i kako će rezultati istraživanja biti upotrebljeni. Učesnici u istraživanju imaju pravo da bez posledica opozovu već dati pristanak za učešće u istraživanju u svakom trenutku i iz bilo kog razloga. Učesnici treba da budu informisani o tome do koje mere mogu računati na anonimnost i poverljivost. Istraživači treba naročito da obrate pažnju na ove stvari kada se radi o deci, mladima ili osetljivim osobama kao potencijalnim učesnicima istraživanja, uključujući i razmatranje potrebe da se dobije dodatni pristanak od odraslih koji su odgovorni za decu u vreme kad se traži učešće u istraživanju. Ne smatra se da je dovoljno da kaznene ili socijalne ustanove daju pristanak za učešće u istraživanju o ponašanju mladih. Mladi u tim slučajevima moraju biti konsultovani. Pored toga, istraživači treba da obrate pažnju na pitanje zaštite dece i da rade na izradi propisa o zabrani njihovog zlostavljanja. Istraživači treba da razmotre mogućnost rasprave o rezultatima istraživanja sa učesnicima i onima koji su predmet istraživanja;

4) ako se ukaže potreba da se drugim istraživačima stave na uvid podaci na osnovu kojih se učesnici u istraživanju mogu identifikovati, o toj mogućnosti treba da porazgovaraju sa tim subjektima. Učesnici u istraživanju treba da budu obavešteni ako postoji mogućnost da se podaci nađu u arhivama, uključujući i računarske baze podataka. Istraživači ne smeju da prekrše "dužnost poverljivosti" i da predaju trećim licima podatke na osnovu kojih se mogu identifikovati učesnici u istraživanju bez njihove saglasnosti. Istraživači takođe treba da deluju u skladu sa važećim zakonskim ograničenjima koja se odnose na intelektualnu svojinu (uključujući pravo kopiranja, zaštitne žigove i patente), privatnost i poverljivost. Mogućnost kršenja dužnosti čuvanja tajne ili poverljivosti ponekad može biti predviđena zakonom: istraživači zato treba da razmotre okolnosti u kojima se od njih može tražiti da otkriju informacije pravosudnim ili drugim vlastima, i da obaveste o toj mogućnosti učesnike u istraživanju kada od njih traže pristanak;

5) ako vode istraživanje putem interneta, budu svesni određenih problema koji se pri tome mogu pojaviti. Istraživači treba da budu svesni ne samo odgovarajućih zakonskih propisa u jurisdikciji koju pokrivaju, već i pravila postupanja svog internet provajdera. Kada se vode istraživanja putem interneta, istraživači treba da budu svesni granice između javne i privatne sfere, kao i zakonskih ili kulturnih razlika koje mogu da postoje između različitih oblasti. Gde istraživanje može da nanese štetu legitimnim

pravima učesnika u istraživanju, istraživači treba da dobiju pismenu saglasnost od njih, zatim da osiguraju poverljivost, kao i da obezbede sigurnost u prenosu podataka. Istraživači treba da obrate posebnu pažnju i da pokažu poseban obzir kada su učesnici u internet istraživanju deca i osetljive osobe;

6) budu svesni dodatnih teškoća koje se mogu javiti kada se preduzima uporedno ili međunarodno istraživanje, uključujući i mogućnost da se razlikuju pravila postupanja između različitih jurisdikcija.

V. Odnosi sa sponzorima

Istraživači treba da:

1) nastoje da ostvare dobre odnose sa svim finansijskim i profesionalnim agencijama u cilju unapređenja znanja o kriminološkim problemima i da izbegavaju štetna sukobljavanja sa finansijskim agencijama i učesnicima u istraživanju koje mogu da umanje istraživačke šanse drugim istraživačima;

2) traže da se unapred razjasne pojedinačne obaveze finansijera i istraživača i njihovih institucija, kao i da ohrabruju pisane sporazume gde god je to moguće. Istraživači treba da budu svesni sopstvenih obaveza prema finansijerima i da pokušaju da dovrše istraživački projekat prema svojim najboljim sposobnostima u skladu sa ugovorom ili nepisanim sporazumom. Istraživači imaju obavezu da obaveste sponzore/finansijere o svakom nameravanom odstupanju od utvrđenih rokova;

3) se potrudite da izbegnu ugovorne/finansijske sporazume koji stavljaju naglasak na brzinu i ekonomiju troškova na uštrb dobrog kvaliteta istraživanja, kao i da ne dozvole da njihova sloboda i širenje rezultata istraživanja budu ograničeni.